

Mart 2019

BAL-TAM TÜRKLÜK BİLGİSİ

30

BALKAN TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Prizren
Mart - 2019

Yayımlayan:

BAL-TAM, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi Prizren, Yıl XV,

Sayı 30., Mart 2019

Yayımlayan Adına:

Prof. Dr. Tacida Zubçeviç HAFIZ

Baş ve Sorumlu Yazar:

Prof. Dr. Nimetullah HAFIZ

Düzeltili:

Dr. Ferhat AŞIKFERKİ

Danışma Kurulu:

Prof. Dr. A. Bican ERCİLASUN-Türkiye,
Doç. Dr. Adriatik DERJAJ-Arnavutluk,
Prof. Dr. Anvar MOKAEV-Kırgızistan,
Prof. Dr. Bayram BAYRAKTAR-Türkiye,
Prof. Dr. Cengiz HAKOV-Bulgaristan,
Prof. Dr. Dimitriy VASİLYEV-Rusya,
Prof. Dr. Ekrem ÇAVUŞEViÇ-Hırvatistan,
Prof. Dr. Elina SİBGATULİNA-Rusya,
Prof. Dr. Enver MAHMUT-Romanya,
Prof. Dr. Eva GUSTAVSSON-İsveç,
Prof. Dr. Evangelina BALTA-Yunanistan,
Prof. Dr. Fadil HOCA-Makedonya,
Prof. Dr. Fehim NAMETAK-Bosna Hersek,
Prof. Dr. Ferit DUKA-Arnavutluk,
Prof. Dr. Gazmend ŞPUZA-Arnavutluk,
Prof. Dr. Haluk AKALIN-Türkiye,
Prof. Dr. Hamdi HASAN-Makedonya,
Prof. Dr. İlber ORTAYLI-Türkiye,
Prof. Dr. İsmail PARLATIR-Türkiye,
Prof. Dr. J.-L. Bacque GRAMMONT-Fra.,

Prof. Dr. Kamil VELİYEY-Azerbaycan,
Prof. Dr. Lars YOHANSON-Almanya,
Prof. Dr. M. Metin HÜLOĞLU-Türkiye,
Prof. Dr. Maria TODOROVA-Bulgaristan,
Prof. Dr. Michael KİEL-Hollanda,
Prof. Dr. Mihail MAXİM-Romanya,
Prof. Dr. Micheil BOZDEMİR-Fransa,
Prof. Dr. Miryana MARİNKOVİÇ-Sırbis.,
Prof. Dr. Mirzattin ZAKİYEY-Tataristan
Prof. Dr. Mustafa KAÇALİN-Türkiye,
Prof. Dr. Mustafa MEHMET-Romanya,
Prof. Dr. Nasimhan RAHMANOV-Özbek.,
Prof. Dr. Novak KİLİBARDA-Karadağ,
Prof. Dr. Razik RAFİEV-Özbekistan,
Prof. Dr. Reşat GENÇ-Türkiye,
Prof. Dr. Rukiye HACI-Çin,
Prof. Dr. Şakir İBRAYEV-Kazakistan,
Akademik Şerbo RASTODER, Karadağ
Prof. Dr. Tadeus MAYDA-Polonya,
Prof. Dr. Uli SCHAMİLOĞLU-ABD,

**BAL-TAM TÜRK LÜK BİLGİSİ ULUSLARARASI HAKEMLİ BİR
DERGİDİR.**

Hakem Kurulu:

Prof. Dr. Ahmet Yasur OCAK-Türkiye,
Doç. Dr. Adriatik DERIAJ-Arnavutluk,
Prof. Dr. Bilge ERCİLASON-Türkiye,
Doç. Dr. Bilgin ÇELİK-Türkiye,
Prof. Dr. Nazim İBRAHİM-Makedonya,
Prof. Dr. Celi Garipoğlu NAGİYEV- Azerbaycan,
Prof. Dr. Dursun YILDIRIM-Türkiye,
Prof. Dr. Ebulfez AMANOĞLU-Azerbay.,
Prof. Dr. Fethi MEHDİU-Kosova,
Dr. Gülü YOLOĞLU-Azerbeycan,
Doç. Dr. İbrahim YALIMOV-Bolgaristan,
Prof. Dr. İsa HABİBBAYLI-Azerbaycan
Prof. Dr. İskender PALA-Türkiye,
Dr. İsmail CAMBAZOV-Bulgaristan,

Prof. Dr. İsmail PARLATIR-Türkiye,
Dr. Juten ODA-Japonya,
Prof. Dr. Oktay AHMET, Makedonya,
Prof. Dr. Kemal ERARSLAN-Türkiye,
Prof. Dr. Laylı KARAHAN-Türkiye,
Doç. Dr. Mehmet Naci ÖNAL-Türkiye
Doç. Prof. Dr. Özkal COBANOĞLU-Türkiye,
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU-Türkiye
Prof. Dr. Suphi SAATÇI-Türkiye,
Prof. Dr. Taciser ONUK-Türkiye,
Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY-Türkiye,
Prof. Dr. Vladan VİRIYEVİÇ-Sırbistan,
Prof. Dr. Nedret MAHMUT-Ropmanya
Prof. Dr. Volkan COŞKUN-Türkiye

BAL-TAM Türklük Bilgisi dergisi, yılda iki defa olmak üzere Mart ve Eylül aylarında yayınlanır.

BAL-TAM Türklük Bilgisi dergisi ve yazarın adı kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz

Yazıların sorumluluğu yazarlara aittir

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez

Baskı: SİPRİNT Basım Evi

Yazışma Adresi:

BAL-TAM
Birlik Mah., 443 Sok. – 1/7
Çankaya – Ankara

Tel: +90 312 495 56 40

BAL-TAM
Emin Paşa – 17
Prizren – KOSOVA

Tel-Faks: +381 29 231 108

E-mail: trhafiz@yahoo.com

Nimetullah HAFIZ Prizren Vilayeti Salnamesi (Yıllığı), 1291, 1291 (1875-1876).....	161
Tacida ZUBÇEVİÇ-HAFIZ Prizrenli Ömer Lütfi'nin "Hilyetü'l-Ekâbir" Yazma Eseri.....	165
Taner GÜÇLÜTÜRK Kosova Türk Edebiyatında Hikâye.....	169
İskender MUZBEG Kosova Türk Şiirinde Atasözleri ve Deyimler.....	183
II. ULUSLARARASI BALTAM TÜRKLÜK BİLGİSİ SEMİNERİ İLE İLGİLİ GAZETE VEDERGİLERDE YAYINLANAN KİMİ YAZILAR	195
Ahmet Bican ERCİLASUN Balkanlarda Türklük Bilimi.....	195

TARİH

Hayrettin İVGİN "Horasan Erenleri" Adlandırılması ve Bu Adlandırılmanın Önemi.....	219
Meltem AŞIKFERKİ Alevî ve Bektaşî İnanışlarında Eskiçağ İzleri.....	229
Bilgin CELİK Osmanlı Son Dönem Diplomasisi Üzerine Yayınlar ve Genel Bir Değerlendirme.....	241
Jovanka DENKOVA TRADITION AS THE IDENTITY OF THE LIVING OF THE TURKISH WOMAN.....	253

YAZIN

Mariya LEONTİK Osmanlı Divan Şiirine ve Şairlerine Genel Bir Bakış.....	267
---	-----

OSMANLI DİVAN ŞİİRİNE VE ŞAİRLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Mariya LEONTİK¹

Özet

Zengin ve mistik divan şiiri geleneği altı yüzyıl sürmüştür. Divan şiiri, Osmanlı Türkçesi ve Arap alfabesiyle yazılmıştır. Bu şiirde Türkçe kelimelerle birlikte çok sayıda Arapça ve Farsça kökenli kelime kullanılmıştır. Şiir biçimlerinin en büyük kısmı Arap ve Fars şiir geleneğinden alınmıştır. Divan şiirinde en meşhur şiir kitabı divan ve mesnevidir. Birçok şiir mecaz anlamlı ve mistiktir. Divan şiirinde genellikle aşıklar, aşk, doğa, Tanrı gibi konular işlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, tarih, divan şiiri.

Abstract: Divan poetry is rich and mystic poetic tradition that had lasted for approximately 600 years. Divan poetry was written in Ottoman Turkish with Arabic script. It contains extensive use of Arabic and Persian words with Turkish words. The most common poetic forms derived from the Persian and Arabic poetry traditions. The divan and the mesnevi were the most famous book types in the Divan poetry. Many poems are allegorical and have spiritual meaning. Divan poems generally deal with topics related to lovers, love, nature, God, etc.

Key words: Ottoman, history, divan poetry.

Giriş

“Eski Türk edebiyatı”, Osmanlı İmparatorluğu’nun coğrafyasında 13. yüzyıldan 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar süren, Osmanlı sarayında ve medrese çevresinde gelişen, estetik anlayışını İslamî kültürden, edebî şekillerini ise Fars edebiyatından alan, Arapça ve Farsça alıntı kelimelerle zengin olan Osmanlı Türkçesi (Osmanlıca) ile eserler yaratılan Türk edebiyatının bir dönemidir. Eski Türk edebiyatı geçmişten bu yana adlandırma sorunu yaşamıştır ve şu adlarla anılmıştır: edebiyât-ı kadîme (eski edebiyat), şi’r-i kudemâ (eskilerin şiiri), havâs edebiyatı (yüksek zümre edebiyatı), saray edebiyatı, Enderun edebiyatı, edebiyât-ı Osmâniyye (Osmanlı edebiyatı), Osmanlı şiiri, Divan edebiyatı, ümmet edebiyatı, ümmet çağı Türk edebiyatı, İslamî Türk edebiyatı ve klâsik Türk edebiyatı. Günümüzde popüler ve bilimsel yayınlarda “Divan edebiyatı”, “Eski Türk edebiyatı” ve “Klâsik Türk edebiyatı” terimleri kullanılmaktadır.

Eski Türk edebiyatında en önemli nazım türleri gazel, kaside, mesnevi, müstezat, musammat, terki-i bent, terci-i bent, rubai, tuyuğ, murabba vs. Eski Türk edebiyatında şiirlerin toplandığı üç tür kitap vardır: divanlar, mesneviler ve şiir mecmuaları. Osmanlı şairlerinin kaside, tarih kıt’aları, gazeller, musammatlar, rubâ’iler, kıt’alar, beyitler, mısralar gibi çeşitli nazım şekilleri ile yazdıkları şiirler *divan* olarak adlandırılan kitaplarda belirli bir düzende sıralanarak toplanmıştır. Mesnevî nazım biçimi ile yazılmış, genellikle uzun, bazen binlerce beyit tutan manzumelerden oluşan kitaplara *mesnevi* denir. Divan ve mesneviler

---

¹ Prof. Dr., Makedonya, Ştip Gotse Delçev Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, marija.leontik@ugd.edu.mk

dışında farklı şairlerin çeşitli nazım şekilleriyle yazdıkları şiirlerinin toplandığı *şiiir mecmuaları* bu dönemin antoloji niteliğindeki şiir kitaplarıdır.

Osmanlı divan şiiri, biçim üzerine ve bütün İslam ülkelerinde kullanılan *aruz* denen belirli kalıplara dayanan ölçü kullanır. Aruz ölçüsü, Araplar'dan İran'a, İran edebiyatından da Türk şiirine geçmiştir. Aruz vezni, hecelerın uzunluk ve kısalığına dayanan bir ölçüdür. Türkçede uzun ünlü olmadığı için aruz ölçüsü Türk dilinin yapısına aykırı bir ölçüdür. Burada Ali Nihat Tarlan'ın sözlerini anmak gerek: "Bilhassa aruz vezninin dar sahası içine bu kadar çeşitli renkli fikir, his ve heyecanı sığıştırmak, tablo üstüne tablo çizmek hiç de kolay olmasa gerek." (Tarlan, 1981: 83).

Divan şiiri, estetik, biçim ve konu bakımından geleneğe dayalı özelliklerle yazılan bir şiirdir. Herkes divan şiiri söylerken aynı kurallara uymak durumundadır. Divan şairleri ilk önce anlama ve hayale göre kelimeleri seçer, sonra onları estetik kurallarıyla birleştirerek belirli ahenge ulaşır. Bu şiirlerin mecaz anlamları esas söylenmek istenen şeyi arka planda gizlemektedir. Divan şiiri şu konuları işler: din, Tanrı, din ile ilgili kutsal varlıklar, tasavvuf, tarihi şahıslar, mitolojik kişiler, coğrafya, Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunan yerler, toplum, tabiat, kozmik âlem, talih, zaman, aşk, seven, sevilen, âşık ve rakip, yaşamaktan zevk alma, içki, içkiden alınan zevk, doğa (deniz, dağ), bitkiler, kuşlar, hayvanlar, mevsimler (ilkbahar, sonbahar, kış), yiğitlik, rindlik, ölüm, kötümserlik, iyimserlik, abı hayat (gençlik suyu) vb.

Osmanlı döneminde yetişen üç bin civarındaki şair arasında, bilim adamları, bürokrat sınıf, saray mensupları, askerler, esnaf ve serbest meslek sahipleri yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük kültür ve edebiyat merkezi İstanbul, Bursa ve Edirne'dir, fakat Konya, Amasya, Diyarbakır, Kastamonu, Kütahya, Antep, Bağdat, Manastır (Bitola) ve Sofya gibi şehirlerinde de ünlü divan şairleri yetişmiştir. Bu ise Osmanlı toplumunun kendisini şiirle ifade etmesine etken olmuştur.

Divan şairleri İran şiirindeki geleneğe uyarak şiirlerinde "mahlas" olarak bilinen takma adlar kullanmışlardır. Şairler şiirlerin sonlarında kullanacakları mahlasları genellikle kendileri seçmişlerdir. Padişah şairler de mahlas kullanarak şiir söylemişlerdir.

Divan edebiyatı altı yüzyıl gelişip olgunlaşan bir edebiyattır. Divan edebiyatı Orta Çağ'ın, Osmanlı döneminin ve Osmanlı aydınının mistik ve lirik edebiyatıdır. Divan edebiyatının son dönemi asır bakımından Orta Çağ'ı aşsa da biçim ve içerik bakımından hâlâ tipik Orta Çağ'ı ürünüdür. Bu edebiyat, Osmanlı döneminin düzenini, geleneğini, töresini, hayat anlayışını, yaşam tarzını, değerlerini ve beğenisini, Osmanlı insanının düşüncesini ve duygusunu, evren ve dünya bakışını, insan anlayışını ve geniş bir coğrafyada temasta bulunduğu değişik uygarlık ürünlerinden yararlanmasını yansıtır. Bundan dolayı bugün bizden çok uzak kalan divan edebiyatını kavrayıp hissetmek için asırlar içinde gelişmesini anlamak gerekir. İsmet Zeki Eyuboğlu'ya göre: "Bu şiiri anlamak, yorumlamak, kimi uzmanların sandıkları gibi Osmanlıca'yı bilmekle, öğrenmekle olmaz. İlk bilmesi gereken sorun, Anadolu'da yerleşen Asya kökenli Türklerin, hangi uygarlıklarla yakınlık kurduğu, hangi uygarlık ürünleriyle beslendiği, hangi gelişim evrelerinden geçtikleridir. Divan şiiri, Türk dilinin gelişim çizgisi üzerinde görülmeli, bu dilin geçirdiği değişik evrelerin özellikleri açıklanmalıdır. Bu şiir, Türk insanının tarihiyle bağlantılıdır. Bu nedenle Türk dilinin ilk kaynaklarına inmek, kavramların biçimlenişini, içeriklerinin oluşumunu sergilemeyi gerektirir. Bu, oldukça güç bir iştir ve günümüze değin araştırma-inceleme konusu yapılmamıştır. Bu yüzden de divan şiiri yeterince anlaşılammıştır." (Eyuboğlu II, 1994:601).

13. Yüzyıl Divan Şiiri

13. yüzyılda Anadolu sahasında verilen eserler genellikle Selçuklular dönemine ait ve Hacı Bektaş-ı Veli'nin (1209-1271) ve Mevlâna'nın (1207-1273) eserlerinin etkisi altındadır.

Bu yüzyılda Osman Bey (1258?-1326) beyliğini kurup (1299) Osmanlılar askeri güç olarak tarih sahnesine çıkmışlar ve Osmanlı medeniyetini kurmaya başlamışlardır. Orhan Gazi (1281?-1362?), ilk Osmanlı medresesini kurmuş.

13. yüzyıl divan şiirinin *doğuş dönemi* sayılabilir. Bu yüzyıldan elimizde bulunan şiirler, divan şiirinin ilk ürünleri sayılır. Bundan dolayı, divan şiirinin 13. yüzyılda başladığı kanısı bir gelenek niteliği kazanmıştır. Bu asrın divan şiirlerinde inanç, kutsal kitaplardaki öyküler ve yiğitlik işlenmiştir. Bu asrın divan şiirinin kesin biçimi yok, dil ve ölçünün (aruz vezni) savaşı, yol arayışı var ve sanat açısından değerli divan şiirleri ortaya çıkmamıştır.

13. yüzyılda yaşamış ve şiir yazmış tanınmış ozanlar şunlardır: Ahmed Fakih (? - 1221), Şeyyad Hamza (? - ?), Hoca Dehhani (? - ?), Sultan Veled (?-1312), Yunus Emre (?-1320). Mevlana Celaleddin'in oğlu olan Sultan Veled Mevlevi tarikatının genel kurallarını belirlemiş, Anadolu'da tasavvuf inancının yayılmasında ve bu inancın divan şiirinde kullanılmasında önemli katkısı olan bir şairdir. Sultan Veled çok az Türkçe şiirinde tasavvuf konularını işlemiştir. 13. yüzyılda yaşamış şairlerden bütün şiirlerini Türkçe ile yazanların başında Şeyyad Hamza gelir:

Aceb nitdüm yara virmez selâmı
Bu zâlim müddei komaz ola mı.
(Şeyyad Hamza)

Sevgiliye ne yaptım bilmem selam vermiyor
Yoksa bu acımasız koğucu mu engel oluyor.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Seni gördüm sana geldim elüm dutgıl oda düşdüm
Usum vurdu delü oldum bini tengri sana saldı.
(Sultan Veled)

Seni gördüm sana geldim elimi tut ateşe düştüm
Aklımı aldı deli oldum beni tanrı sana bıraktı.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Yunus Emre, kullandığı aruz ölçüsü ve kavramlar nedeniyle divan şiirinin öncülerinden sayılır:

Sâki ol câmi getür kim içüben mest olalum
Bizi ışk fenâ kıl ki nice hest olalum.
(Yunus Emre)

Ey içki dağıtan getir o kadehi içip esriyelim
Bizi aşk ile yok et ki varlığa kavuşalım var olalım.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

14. Yüzyıl Osmanlı Sahası Divan Şiiri

14. yüzyılda Selçuklu devleti yıkılmış, onun yerini birçok beylik almıştır. Zamanla Osmanlılar'ın beyliği güçlenip üstün gelmiş. Yıldırım Bayezid (1360-1403) devrinde saray bir edebi merkez hâline gelmiştir. Bu yüzyılda Kütahya, Karaman, Konya, İznik ve Bursa divan şairlerinin toplandığı kültür merkezleri olmuştur. Bu dönemde Mevlevilik etkinliğini arttırmıştır.

14. yüzyıl divan şiirinin *belirlenme dönemi* veya *kesin biçimi alma dönemi* sayılabilir. Bu yüzyılda, divan şiiri dil, ölçü, biçim ve konu bakımından kesinleşir. Şiir bu dönemde Türkçeden uzaklaşmaya başlar, gazelerde ve kasidelerde yabancı kökenli kelimeler çoğalır ve mesnevi türünde şiir yazılmaya başlanır. Konu bakımından aşk, sevgili, tasavvuf, savaş, başarı ve yiğitlik hakimdir.

14. yüzyılda yaşamış önemli divan şairleri şunlardır: Gülşehri (?-?), Aşık Paşa (1272-1333), Mes'ud bin Ahmed (?-?), Mustafa Darir (?-?), Yusufi (?-?), Şeyhoğlu Mustafa (1337?- ?), Elvan Çelebi (?-?), Kadı Burhaneddin (1344-1398), Mehmed (?-?), Seyyid Nesimi (?-1408/1418), Ahmedî (?-1413). Bu asırda Aşık Paşa ve Kadı Burhaneddin Türk diline bağlılıklarını sürdürmüşler. Aşık Paşa, Türkçenin de şiir dili olabileceğini ileri sürer ve şiirinde Arapça ve Farsça kelimelerin yanında ağırlık Türkçe kelimelere verir. Bu mesaj çok önemli ve kuvvetli olsa da gelecek asırlardaki divan şairleri kolayca kaçıp aruz vezniye kolay uyacak Arapça ve Farsça kelimeler kullanarak Türkçe kelimelerinin oranını 16. yüzyılda yüzde ona düşürmüşlerdir. Kadı Burhaneddin ölçüden çok anlama önem veren, Anadolu Türkçesiyle Azerice'nin karışımından oluşan bir şiir dili ile yazan şairdir. Bu asırda, tasavvuf konulu şiir, Azerice ile yazan Nesimi ile doruğuna ulaşır, aşk konusu ile birleşir ve gelecekteki şairleri etkiler.

Türk dilinde ya'ni ma'ni bulular
Türk-ü Tacik bile yoldaş olılar.
(Aşık Paşa)

Açıkçası, Türk dilinde anlam bulsunlar
Türk, Acem birbiriyle yoldaş olsunlar.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Kadem basalı yoluna kadem kadem yanaram
Tapunda şem' gibi uşda dem-be-dem yanaram.
(Kadı Burhaneddin)

Yoluna ayak basalı adım adım yanarım
Karşında mum gibi böyle yavaş yavaş yanarım.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Ey Nesimi ruh-perver geldi yârimden nesim
İsî'nin enfâsidür yârin dudağından gelçür.
(Seyyid Nesimi)

Ey Nesimi sabah yeli cana can katarak geldi sevgiliden
İsâ'nın soluğudur sevgilinin dudağından gelir.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

15. Yüzyıl Osmanlı Sahası Divan Şiiri

15. yüzyıl Osmanlılar'ın kültür ve medeniyet alanında yükseliş ve ilerleme devridir. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu güçlü ve yönetimi yerleşmiş, saraylarda şairlere ve bilginlere yer verilir. Çelebi Mehmed'in (1373?-1421) kısa padişahlığı döneminde birçok eser Türkçeye tercüme edildi ve orijinal eserler yazıldı. Bilime önem veren Çelebi Mehmed, 1414'te Merzifon'da, 1420'de Bursa'da birer medrese kurdu. Bursa'daki Yeşil Medrese'de devrin en iyi bilim adamları ders verdiği için dolayı Bursa bir bilim merkezi durumuna geldi. Sultan II. Murad (1404-1451), ilim, kültür ve sanata büyük değer verdi. Osmanlı padişahlarından ilk şiir yazar ve şairlere büyük ilgi gösteren Sultan II. Murad oldu. Bu dönemde II. Murad'ın teşvikiyle birçok dine, tasavvufa, ahlâka, tıba, tarihe, edebiyata, musikiye dair eserler, lügatler ve ansiklopediler yazılmış, Arapça ve Farsçadan Türkçeye tercüme edilmiştir. Fâtih Sultan Mehmed (1430-1481) devrinde İstanbul fethedilip (1453) devlet merkezi oldu. Sanatçılar, şairler ve âlimler İstanbul'da toplanmaya başladılar. Fâtih Sultan Mehmed, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuvvetli bir kültürel temele dayanmasını sağlamak için iki türlü okul tesis etti. Birisi din konularına yer veren medreselerdi, diğeri ise askerlik, idarecilik, tıp, sanat, müzik, edebiyat gibi din dışı konulara yer veren Enderun idi. Bu dönemde Fatih'in İstanbul'u dünyanın önemli kültür merkezlerinden biri hâline getirmek için sanatçıları, bilginleri ve şairleri bu şehirde toplamaya başladı. Sultan II. Bayezid (1447-1512) devrinde İstanbul gelişmiş kültür ve bilim merkezi hâline geldi.

15. yüzyılda, divan şiiri her alanda kesin biçimini alır, bütün kavramları, deyimleri ve konuları belirlenir ve birinci olgunluk çağını yaşar. Osmanlı yönetimi İran şiirine hayran, Fatih Sultan Mehmet Avni takma adıyla, II. Bayezid Adli takma adıyla, kardeşi Cem de şiir yazarlar. Şairler başkentlere gelip saray yöresinde toplanırlar, yeni bir şiir okuma veya duyma, ilham alma ve etkileşme fırsatı çoğalır. Şeyhi, İran şiirinin hünerini çeviri yoluyla Osmanlı şairlere aktarır. Bu yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş bir coğrafyaya yayılması, divan şiirinin gelişmesinde önemlidir. Divan edebiyatı farklı uygarlık ürünlerinden yararlanır, etki kaynakları ise çoğalır. Bu sırada, Mihri Hatun ve Zeynep Hanım isimli ilk kadın şairler de yetişmiştir. Bu dönemde en çok mesnevi, gazel ve kaside yazılır. Konu bakımından aşk ve inanç belirgindir. Tasavvuf konuları divan şiirinin tek odağı olmaktan çıkmış, onların yanında yaşanan olaylar daha çok işlenmeye başlamıştır.

15. yüzyılın en önemli şairleri şunlardır: Ahmed-i Dâ'î (?-1420), Süleyman Çelebi (?-1422), Muhsin (?-?), Namusi (?-?), Şemsi (?-?), Hassan (?-?), Şeyhi (?-1431?), Atâyi (?-1438?), Eşrefoğlu (?-1469), Adni (Fatih'in veziri Mahmud Paşa, ?-1474), Abdurrahim (?-?), Zeynep Hanım (?-1474), Kemâl-i Zerd (Sarıca Kemal, ?-1476), Avni (Fâtih Sultan Mehmed, 1429/1431?-1481), Sultan Cem (1459-1495), Ahmed Paşa (?-1497), Nizami (?-?), Kıvami (?-?), Hamdullah Hamdi (?-1503), Mihri Hatun (?-1506), Necati Bey (?-1509), Adli (Sultan II. Bayezid, 1447-1512), Mesîhi (?-1512) vs. Bu sırada yaşayan Şeyhi mesnevi, Ahmed Paşa kaside, Necati ise gazel alanlarının üstadlarıdır. Ayrıca Ahmed Paşa ve Necati Osmanlı divan şiirinin kurucuları sayılır. Bu iki şair, şiirlerini yazarken konuşma diline, Türk dilinin yapısına uygun ve aruza uyan kelimeler başarıyla seçmişler. Böylece Timurlu Devleti'nde Çağatayca ile yazan Ali Şir Nevai (1441-1501) ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Anadolu bölgesinde Osmanlı Türkçesi ile yazan Ahmed Paşa ve Necati geleceği besleyen şairler olmuştur.

<p>Ölüyi diri kıldığın işitse leblerün Toğurmaz idi İsi'yi Meryem didükleri. (Şeyhi)</p> <p>Senin dudaklarının ölüyü dirilttiğini duyaydı Meryem dedikleri kadın Peygamber İsa'yı doğurmazdı. (Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)</p>
<p>Göreliden beri ol gonca-dehâni severem Saklayub ışkını sinemde nihâni severem. (Ahmed Paşa)</p> <p>Gördüğümden beri o gonca ağızlıyı severim Sevgisini gönlümde gizlice saklayıp severim. (Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)</p>
<p>Sevdi yine dil can ile cânân olacağı Bî-çâre bilür derdine derman olacağı. (Necati)</p> <p>Gönül gene candan sevdi şu sevilesi güzeli O mutsuz, derdini nenin gidereceğini, bilir. (Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)</p>

16. Yüzyıl Osmanlı Sahası Divan Şiiri

16. yüzyıl Osmanlılar'ın askeri ve siyasi alanında ilerleme devridir. Bu durum bilim ve sanat alanına da olumlu yansımıştır. Yavuz Sultan Selim (1467-1520) birçok bilim ve sanat adamını İstanbul'a getirmiştir. Bilime ve sanata önem verir, bilim adamlarına ve sanatçılara saygı gösterip onları himaye eder, bilim ve sanat faaliyetlerini desteklemiştir. Yavuz Sultan Selim döneminde Anadolu sahasında ve Osmanlı saray çevresinde yetişen şairlerin sayısı artmıştır. Böylece Yavuz Sultan Selim Osmanlılar'ın kültür ve bilim hayatını canlı ve renkli kılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman'ın (1494-1566) devrinde Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi sınırları ne kadar genişlemişse kültür coğrafyası da o denli genişlemiştir. Kanuni devri hemen her alanda Osmanlı'nın en görkemli ve en parlak dönemidir. Kanuni, Süleymaniye medreselerini ve farklı mektepleri kurarak Osmanlı biliminin gelişmesine etken olmuştur. Kanunî Sultan Süleyman sanata ve edebiyata ilgi gösterip sanatçıları himaye etmiştir. Eli kalem tutan herkes İstanbul'a akın etmiş, şairlerin sayısı artmış, İstanbul önemli kültür merkezi hâline gelmiş ve edebiyat hızlı gelişim göstermiştir. Sultan II. Selim (1524-1574) döneminde de bu faaliyetler devam etmiştir. Bu asrın Osmanlı sultanları, iyi şiir yazmak için tanınmış şeyh ve dervişlerle iyi ilişki kurarak tasavvufu ve sembolik dilini de yakından tanımışlar. Yavuz Sultan Selim, Selimi mahlasıyla, Kanuni Sultan Süleyman ise Muhibbi mahlasıyla divan şiiri yazmıştır.

Bu asırda Osmanlı İmparatorluğu yönetim bakımından güçlüdür ama düşünce yönünden dağınıktır. Osmanlı yönetiminde, bir tasavvuf Mevlevilike bağlı olabilirdi fakat Bektaşilik kesin yasaktı. Mevlevilik, Kur'an'a bağlı, İslâmi inançlarını yaşatan ve Mevlâna Celâleddin'in düşüncelerini ve eserlerine saygı duyan bir tarikattı. Bektaşilik, Hz. Ali'ye, 12 İmam'a ve Hacı Bektaş-ı Veli'nin düşüncelerine bağlı bir tarikattı. Bu durum divan şairlerini derin etkilemiş, onların iki ayrı düşünce ve davranma grubu içinde toplanmalarına yol

açmıştır, fakat bu ikileşme divan şiirinin özünü etkilememiştir. Ayrıca bu asırda içki yasağı ve içki yerlerinin kapatılışı da divan şiirini pek etkilememiş çünkü divan edebiyatının mirası ve geleneği olarak içki ve içki yeri tasavvuf konusu olarak işlenmiştir.

16. yüzyılda, divan şiiri olgunluk çağını yaşayarak zirvesine ve mükemmeliğine ulaşır. Bu asırda tasavvuf konusu yaygın, fakat İslam dinine ait konular hakimdir. Geçen yüzyıllarda divan şairleri tasavvuf felsefesine göre yaşayıp tasavvuf konulu şiirler yazarlar, 16. yüzyıl şairleri İslam dinine bağlı, şeriat denen din yasasının dışına çıkmaz fakat şiirlerinde divan edebiyatının mirası ve geleneği olarak tasavvuf konusunu işler.

16. yüzyılın en önemli şairleri şunlardır: Cafer Çelebi (?-1515), Ahî, Benli Hasan (?-1517), Nihânî (?-?), Revânî (?-1524), Hatayî, Şah İsmail (1486?-1524), Hayretî (?-1534), Kemâl Paşa-Zâde (1469?-1534), Usulî (?-1534), Zâtî (?-1546), Nazmî, Edirneli (?-1555?), Fuzûlî (1485/1495-1556), Hayâlî Bey (?-1557), Sâmi (?-?), Muhibbî (Kanuni Süleyman, 1494-1566), Taşlıcalı Yahya Bey (?-1582), Nev'î (1533-1599), Baki (?-1600) vb. Bu dönemde Çağatayca ile yazan Babür Şah'ın (1483-1530) etkisi de önemlidir. Nev'î, düşünce ile duygu arasında bağlantı kurarak divan şiirin gelişmesine katkı sundu. 16. asırda, divan şiiri Zâtî, Baki ve Fuzûlî ile yenilik kazandı ve gelecek nesillere ilham kaynağı oldu.

Dostum hâlüm gören rahm idüb ağlar zâr zâr
Sen dahi rahm eyle ger var ise dermânun bana.
(Zâtî)

Ey dostum durumumu gören bana üzülür ağlar
Gücün varsa, elinden gelirse, sen de bana acı.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Aşık ki sûz-i ışık ile üryân olub gezer
Abdâldır ki âlemi hayrân olub gezer.
(Bâkî)

Seven sevgi ateşiyle yanar soyunur gezer
Gönül eridir evreni şaşkın şaşkın gezer.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Cânı kim cânânı için sevse cânânın sever
Cânı için kim ki cânânın sever cânın sever.
(Fuzûlî)

Canını sevgilisi için seven sevgilisini sever
Canı için sevgilisini seven de canını sever.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Sâgar âsâ dem-be-dem hun-pâşdur gönlüm gözüm
Zümre-i erbâb-ı derde başdur gönlüm gözüm.
(Nev'î)

Kadeh gibi durmadan kan döker gönlüm gözüm
Üzülenler topluluğunun önderidir gönlüm gözüm.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

17. Yüzyıl Osmanlı Sahası Divan Şiiri

17. yüzyıl Osmanlılar'ın siyasi bakımından duraklama devridir. Osmanlı İmparatorluğu devlet teşkilatı, askeri, iktisadi ve sosyal sarsıntıları yaşar. Bu yüzyılda Osmanlı devlet adamları, kendi dünyalarının dışında gelişen harp teknolojisine uyum sağlamada geç kalmışlardır. Bunun neticesi olarak Osmanlılar 17. yüzyıldan itibaren doğuda ve batıda topraklarının bir bölümünü kaybetmeye başlamıştır. Savaşlar uzun sürmüş, isyanlar ise çoğalmış. Bundan dolayı 17. yüzyıl siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan istikrarsız bir dönemdir.

17. yüzyılda divan şiiri, dönemin sosyo-ekonomik durumundaki olumsuzluklarından etkilenir, fakat geleneği sürdürerek iyi şairler yetiştirir ve divan edebiyatının gelişimini sağlar. Bu dönemde divan edebiyatı şairleri müzik ile ilgilenip güfte yazmaya başlamışlar. Müzisyenler ise güftelerini divan şiirinde seçmeye başlamışlardır. Böylece şiir ile müzik birbirine yaklaşmıştır.

Bu asrın Osmanlı yöneticeleri de geleneğe uyarak kültür ve sanatı himaye etmişler, Sultan I. Ahmed (1590-1617) Bahti mahlasıyla, Sultan II. Osman (Genç Osman, 1604-1622) Farisi mahlasıyla, Sultan IV. Murad (1611-1640) Muradi mahlasıyla, Sultan IV. Mehmed (1642-1692) Vefayi mahlası ile şiirler yazmışlardır.

17. yüzyılda, divan şiiri varlığını gelenek içinde sürdürür, biçim bakımından ayındır ve bazı şairlerde yabancı kelimelerin sayısı artar. İçerik yönünden Sebk-i Hindî (Hint Tarzı) anlayışını benimseyip divan şiiri soyutlaşarak büyük değişiklik yaşar. Farklı eski kavramlar soyutlaştırılıp kişileştiriliyor, diri varlıklar gibi konuşturuluyor ve aşırı simge üretiliyor. İran ve Arap şiirinde önemli bir gelişme olmadığından dolayı Arap-Fars dillerinden ve edebiyatından alınacak kavramlar ve ilhamlar tükenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu duraklama yaşayıp ara sıra başarısızlığa uğrar, Osmanlı toplumu ise içe kapanır, yenilik getirmez ve bütün gücünü geçmişteki başarılarından alır. Şair toplumda yaşananları şiire yansıtamaz. Bu dönemde sarayda sevilen ve beğenilen divan şairi Nef'i boğdurulup denize atılır. Bu doğrudan divan şairlerini etkiler, içine kapanırlar, aşırı bir soyutçuluğa kaçıp şiirlerini süslemekle yetinirler.

17. yüzyılın en önemli şairleri şunlardır: Kafzâde Fâizi (1589-1621), Ganî-Zâde Nâdirî (1570-1626), Veysi (1561-1628), Azmizâde Hâleti (1570-1631), Nef'i (1572?-1635), Nev'i-Zâde Atâ'î (1583-1635), Riyazi (1572-1644), Şeyhülislâm Yahya (1553-1644), Sabri (?-1645), Fehîm-i Kadîm (1627-1648), Şeyhülislâm Bahâyî (1596-1654), Cevri (1595-1654), Tifli (?-1660), Vecdi (?-1660/1661), Naili (?-1666), Nedim-i Kadim (?-1670), Neşatî (?-1674), Mezakî (?-1673/1676), Niyazi-i Mısrî (1618-1694), Fasih (?-1699), Rami Mehmed Paşa (1655-1707), Nabi (1642-1712) vb. Bu asırda, Nefi, Şeyhülislam Yahya ve Nabi parlak şiirler yazmıştır.

Dil teşne beden aşk ile bir mertebe pür-tâb
Yahpâre olur ahker-i sûzân elimizde.

(Nefi)

Gönül susamış, gövde aşk ile öyle ısınmış ki
Elimize buz parçası alsan yakıcı kor olur.

(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Safâ-yi hâtırım oldur seni safâda görem
Bu ben belâ-keş-i hicrânına vefâda görem.

(Şeyhülislam Yahya)

Gönlümün kıvancı seni kıvançlı görmektir
Benim gibi ayrılık acısı çeken sana bağlı görmektir.

(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Nevbahâr oldı çemen-pûş oldı sahrâlar yine
Cilve itdi seyl âsâ serde sevdâlar yine.

(Nabi)

İlkbahar geldi yine yeşile büründü kırlar
Yine sel gibi kaynaştı başımdaki sevdalar.

(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

18. Yüzyıl Osmanlı Sahası Divan Şiiri

18. yüzyıl Osmanlılar'ın siyasi, iktisadi ve sosyal bakımından gerileme devridir. 17. yüzyıldaki sorunlar ve sıkıntılar 18. yüzyılda da devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu toprak kayıpları, iç isyanlar ve ekonomik sıkıntılar ile boğuşmuş. Osmanlı devlet adamları, askeri, siyasi, iktisadi ve sosyal alanlarında kökten düzenlemeler yapılması kaçınılmaz olduğunu anlamış, fakat umumi zihniyet bunu kabul etmeye hazır değilmiş çünkü klasik siyaset geleneğine bağlıymış. Böylece köklü çözümler gecikmiş.

Bu asrın Osmanlı hükümdarları da kültür ve sanat hayatının gelişmesine katkı sağlamışlar. Sultan III. Ahmed (1673-1736) Necib mahlasıyla, Sultan III. Selim (1761-1808) ise İlhami mahlasıyla şiir yazmışlardır.

18. yüzyıl divan şiirinin bitiş dönemidir. Aynı kavramlar fazlasıyla kullanılmış, soyutlama ise doruğuna ulaşmış. Divan şairleri bu çağda yeni arayış içindeler fakat divan şiirinin geleneği ve Osmanlı toplumunun durumu yenilik getirebilecek bir yaratıcılık için elverişli değildir. Osmanlı toplumu sarsıntılar, başarısızlıklar geçirdiği halde içine kapalı yapısını değiştirmez, beliren bunalımları eski görkemli günleri gündeme getirişle durumun kurtulacağı sanılmaktadır. Bundan dolayı “Lale Çağı”nın divan şairi, bilhassa Nedim, şiirinde yaşam zevkini, eğlenceyi, sevinci, mutluluğu işler. Fakat bu uzun dönem avutamaz. 18. yüzyılın sonunda Şeyh Galib ile içe kapanıklık tekrar meydana çıkar.

18. yüzyılın en önemli şairleri şunlardır: Sâbit (?-1712), Nesîb (?-1714), Kâmi (1649-1723/1724), Osmanzâde Tâib (1660-1724), Nedim (?-1730), Sâmi (?-1733), İzzet Ali Paşa (?-1734), Râşid (?-1735), Seyyid Vehbi (?-1736), Nahifi (?-1738), Sezâyî (?-1738), Neylî (1662-1748), Belîğ (?-1760), Çelebizâde Asım (?-1759), Nevres-i Kadim (?-1761), Ratib Ahmed Paşa (1717-1761), Ragıb Paşa (1699-1763), Haşmet (?-1768), Rasih, Balıkesirli (?-1776), Fıtnat Hanım (?-1788), Esrar Dede (?-1796), Şeyh Galib (1757-1799), İlhâmi (III. Selim, 1761-1808), Sünbülzâde Vehbi (1719-1809), Fazıl Enderûnî (1759-1810) vb. Bu asırda, Nedim ve Şeyh Galib Osmanlı divan şiirinin son iki zirvesi olmuştur.

Dımağım tutdı bûy-i sünbül ağuşumda döndükçe
Meğer kim düşmün üstünde bir sünbül-sitan vardır.

(Nedim)

Kucağımda döndükçe sünbül kokusu başımı döndürdü
Omuzunun üstünde bir sünbül ülkesi vardır.

(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Felekden zerre mikdâr olmadım devrinde rencide
Ger ey mihr-i münevver âh-ü zârım varsa sendendir.

(Şeyh Galib)

Senin çağında yazgıdan zerre kadar incinmedim
Ey parlayan güneş ağlayıp inliyorsam senin yüzündendir.

(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

19. Yüzyıl Osmanlı Sahası Divan Şiiri

19. yüzyıl Osmanlı'ların siyasi, iktisadi ve sosyal bakımından büyük kayıplar devridir. Osmanlı İmparatorluğu hızla toprak kaybetmiş, iç isyanlarla ve karışıklıklarla mücadele etmiş. Osmanlı yöneticelerinin eğitim ve asker alanındaki getirdikleri yenilikler fazlasıyla gecikmiş. 19. yüzyılın sultanları devletin zor şartlarından dolayı doğrudan sanat ve şiirle uğraşamamışlar.

19. yüzyıl başları, divan şiirinin yenilik getiremeyen son yıllarıdır. Bu yüzyılın divan şiiri alışkanlık şiiri, divan şairleri ise taklit ederek yaratan şairlerdir.

19. yüzyılın en önemli şairleri şunlardır: Vasıf Osman, Enderuni (?-1824), İzzet Molla (1785-1829), Pertev Paşa (1785-1837), Aynî (1766-1837), Leylâ Hanım (?-1847), Şeref Hanım (1809-1861), Lebib (1785-1867), Leskofçalı Galib (1828-1867), Osman Nevres (1820-1876), Sırrı Rahile Hanım (1814-1877), Ziver Bey (1821-1879/80), Ziya Paşa (1825-1880), Yenişehirli Avni (1826-1883), Namık Kemal (1840-1888), Osman Şems (1813-1893), Muallim Naci (1850-1893) vb. Bu asırda, Ziya Paşa ve Yenişehirli Avni parlak şiirler yazmıştır.

Herkes zebun-i fikr-i maaş oldı asrda
Evvelki şevk-i meclis-i rindâne kalmadı.
(Ziya Paşa)

Çağımızda herkes geçim düşüncesinin tutsağı oldu
Eski gönül erleri topluluğunun kıvancı kalmadı.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Tekellüm etsün ey Avni O ma'suk-i Mesihâ-dem
Görenler ruh-i kudsi meyl-i güftâr etdi sansunlar.
(Yenişehirli Avni)

Ey Avni o İsa soluklu sevgili bir konuşsun da
Görenler kutsal ruh konuşmaya başladı sansınlar.
(Çeviri: İsmet Zeki Eyuboğlu)

Sonuç

Divan edebiyatı, Orta Çağ'ın ve Osmanlı döneminin ve Osmanlı aydınının dünyevi ve mistik edebiyatıdır. Bundan dolayı divan edebiyatının gelişmesi Osmanlı İmparatorluğu'nun durumuna dolaylı veya dolaysız bağlıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşunda divan edebiyatı başlangıç dönemindeydi. Osmanlı İmparatorluğu'nun zirvesinde divan edebiyatı en parlak çağını yaşadı, Osmanlı İmparatorluğu'nun batışında ise divan edebiyatı yaratıcılığını kaybederek taklide girdi ve sönmeye başladı. 13. yüzyıl divan edebiyatının bir doğuş, başlangıç, biçim ve yapı bakımından arayış dönemi idi. 14. yüzyıl divan şiirinin belirlenme dönemi, biçim ve içerik bakımından kesinleşme dönemi idi. 15. yüzyılda, divan şiiri her alanda kesin biçimini aldı, bütün kavramları, deyimleri ve konuları belirlenip birinci olgunluk çağını yaşadı. 16. yüzyılda, divan şiiri olgunluk çağını yaşayarak zirvesine ve mükemmeliğine ulaştı. 17. yüzyılda, divan şiiri daha soyuttur. 18. yüzyıl divan şiirinin bitiş dönemidir çünkü yenilik getirmedi. 19. yüzyılın başlarında, divan şiiri alışkanlık şiiri, divan şairleri ise taklit ederek yaratan şairlerdir.

Divan şiirini şu kaynaklar asırlarca besledi: din, tasavvuf, tarihi ve mitolojik bilgiler, çağın ilimleri ve bilgi dalları, yaşanan hayat ve özgün kültür.

Divan edebiyatı, asırlarca gelişti, yüzlerce iyi şair yetiştirdi, kendine özgü bir gelenek yarattı, 16. yüzyılda zirvesine ulaştı ve varlığını Tanzimat dönemi edebiyatına (1860) kadar sürdürdü. Tanzimat ve Servet-i Fünûn şairleri birkaç hece şiiri dışında büsbütün aruz vezni ile yazdılar. Bir edebiyat ne birdenbire doğar ne de aniden söner. Divan edebiyatının kuruluşu da sönmesi de uzun dönem sürdü. Tanzimat'tan sonra Türk şiiri batı şiirinin etkisi altında değişip gelişirken Ziya Paşa ve Namık Kemal gibi birçok şair divan şiirine uygun şiirler yazdı, Tevfik Fikret, Cenap Şehabeddin, Mehmed Akif Ersoy ve Yahya Kemal Beyatlı gibi şairler ise aruzu Türk diline adapte ettiler ama dilde ve içerikte yenilik getirdiler.

20. yüzyılda aruz vezni ile yazılan divan şiiri kesinlikle biçim açısından sona erdi, fakat hece vezni ve serbest nazım ile yazılan çağdaş Türk şiirini sembollerle, imgelerle, söyleyiş ve konularla dolaylı veya dolaysız besledi ve birçok şiire ilham oldu. Divan edebiyatının yankıları bazı çağdaş Türk şairlerinde de görülmektedir (Behçet Necatigil, Turgut Uyar, Atilla İlhan vb.).

Her şiirin zayıf ve güçlü özellikleri vardır. Divan şiirinin zayıf yönleri Anadolu Türkçesinden uzaklaşıp aruz ölçüsüne kolay uyan Farsça ve Arapça kökenli kelimelerin aşırı kullanılması, sınırlı konular ve kavramlar, taklit, zor anlaşılması ve teklilik (şahsilik). Divan şiirinin güçlü yönleri ahenk, üslup, hayal zenginliği, sembolik anlatım, imge, mecazlar, mazmun ve düşünce. Yaşadığımız hızlı değişen dünyada edebiyat türleri ve akımları da hızlı değişmektedir, yazarlar da okuyucular da devamlı yenilikler peşindedir. Bundan dolayı altı yüz süren divan edebiyatını, birkaç yüz kavram ile yetinen en yaratıcı divan şairini ve yüzyıllarca sınırlı ve aynı konuları işleyen divan şiirlerini okuyan ince zevkli okuyucuları anlamak kolay olmadığı kadar hayran olmamak da mümkün değil. Bu açıdan, divan şairleri hakkında Gibb'in düşüncelerini anmak gerekir: "Bu şairler için üslup, tavır, konudan önce gelir; söyleyecekleri şeyin ne olduğu onları daha az ilgilendirir; önemli olan nasıl söyleyecekleridir. Dolayısıyla bir yığın sınırlı sayıda tema onlara yüzyıllarca kafi gelmiştir. Sürekli artan dil güzelliğiyle sürekli incelen hayal zenginlikleriyle tekrar tekrar aynı temaları sunmuşlar; zevk sahibi ve münevver sınıfin anlayabileceği, parlak zekalarının ve ses armonilerinin teşhir edildiği eserler meydana getirmişlerdir." (Gibb I-II, 1998: 43).

KAYNAKÇA

- Akarsu, Kâmil (2007), *Adına Aşk Dediler*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Canım, Rıdvan (2010), *Divan Edebiyatında Türler*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Cengiz, Erdoğan Halil (1982), *Açıklamalı, Notlu Divan Şiiri Antolojisi*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Cihan, Okuyucu (2013), *Gazel Bahçesi*, Sütun Yayınları, İstanbul.
- Gibb, Wilkinson. (orijinel baskı 1900-1907; çeviri baskı 1998). *Osmanlı Şiir Tarihi*. 1, 2, 3, 4, 5. Çeviri: Ali Çavuşoğlu. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Eyuboğlu, Zeki İsmet (1994), *Divan Şiiri 1, 2*. Say Yayınları, İstanbul.
- Erkal, Abdulkadir (2009), *Divan Şiiri Poetikası*, Birleşik Yayınevi, Ankara.
- Halman Sait Talât, Horata Osman, Çelik Yakup, Demir Nurettin, Kalpaklı Mehmet, Korkmaz Ramazan, Oğuz Öcal M. (2007), *Türk Edebiyatı Tarihi 2*, T.C.Kültür ve Turizm Bakanlıı Yayınları, İstanbul.
- Kabaklı, Ahmet (2008), *Türk Edebiyatı 1, 2*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Saraç, Yekta (2008), *Osmanlı'nın Şiiri*, 3F Yayınevi, İstanbul.
- Saraç, Yekta (2011), *Eski Türk Edebiyatına Giriş: Biçim ve Ölçü*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.